

sa tutkija liittoutuisi kirjoittajien ja lukijoiden kanssa puolustamaan fantasian toimintakykyistävää potentiaalia — ”päiväunia paikkana, jossa on mahdollisuus kriittiseen ja utooppiseen toimintaan”.

Saattaa hyvinkin olla, kuten Radway nyt ajattelee, että romanttiset kertomukset, niiden kirjoittajat ja lukijat ovat osallistuneet aktiivisella ja kaikkea muuta kuin konservatiivisella tavalla naisellisen seksuaalisuuden ja laajemmin naisidentiteetin uudelleen määrittelyihin. Minusta hän kuitenkin vie huonon omantunnon potemisen turhan pitkälle hahmottelemalla tutkijaposiitiota, josta (nais)lukijat näyttävät ongelmatomasti ainoiksi ’oikeassa olijoiksi’. Tutkijan ei siis tulisi — toisin kuin esim. Press ja Cole tekevät — problematisoida myös niiden toimijoiden sosiaalista identiteettiä ja merkityksenantoa, joiden puolelle hän itse asettuu?

Kuka tutkii oikein?

Kokoelman kiinnostavuutta lisäävät eri tekstien väliset jännitteiset keskustelusuhteet — alkaen Lewisin ja Lembon kulttuuriselle (television) yleisötutkimukselle laatimista, keskenään riitasointuisista linjanvedoista. Yksi kirjan perustavimmista jännitteistä on ’aktiivisen yleisön’ teorian ja kriittisenä itseään pitävän kulttuuritutkimuksen välinen mitteliö. Julkilausuttuun muotoon tämän kädenväännön pukee päätösartikkelissa *Ian Angus*. Hänestä yleisön moninaisia ja luovia tulkintakykyjä juhliiva suuntaus on tätä nykyä niin niskan päällä kulttuurisessa joukkoviestinnän tutkimuksessa, että se uhkaa tylsyyttää siltä viimeisenkin terän. Keskeisimpänä argumenttinaan Angus lataa peliin sen moneen kertaan kuullun syytöksen, että aktiivisen yleisön puolestapuhujat jättävät huomiotta kulttuurisen tuotannon ja vastaanoton laajemmat yhteydet.

Anguksen juttua voi lukea suoranaishana kommenttipuheenvuorona esimerkiksi Radwayn artikkelille, jossa tämä omaksuu enemmän tai vähemmän ky-

selemättä romanttisten kertomusten lukijoilleen tuottaman mielihyvän ja jopa näkee siinä kumouksellista potentiaalia. Myös *Denise Bielbyn* ja *C. Lee Harringtonin* artikkelit sähköisistä keskustelufuorumeista, joilla osallistujat ”luovasti ja aktiivisina toimijoina” vaihtavat mielipiteitä, tietoja ja juoruja saippuaoopperoista, leimautuu Anguksen kriteereillä liberaaliksi pluralismiksi, joka taputtelee alati keskittävää kapitalistista kulttuuriteollisuutta kannustavasti selkään.

Vaikka olisikin Anguksen kanssa samaa mieltä siitä, ettei yleisötulkintojen moninaisuus ole sama asia kuin joukkoviestintäkoneiston hallinta (kanta, jota myös esim. David Morley on vuosia pitänyt esillä), sopii silti kysyä, kuinka kohdallinen — hedelmällisyydestä puhumattakaan — hänen yleisön aktiivisuutta korostaville anniskelemansa tyyli tuomio lopulta on. Itse ainakin vierastan sen taustalla pilkottavaa käsitystä, että vain ’julkisen’ (kuten perinteisesti ymmärretyn politiikan) alueelle kohdentuva tutkimus voi olla kriittistä ja yhteiskunnallisesti relevanttia. Kuten *Elizabeth Long* kirjallisuuden lukupiirejä käsittelevässä artikkelissaan huomauttaa, tällainen ajattelutapa sivuuttaa sen, että juuri erilaisissa merkityksellistämisen käytännöissä — jopa mitä ’yksityisimmäksi’ perinteisesti miellettyssä kirjojen lukemisessa — tuotetaan ja ylläpidetään sosiaalisia identiteettejä ja sosiokulttuurista järjestystä. Anguksen (ja yleisemminkin itseään kriittisiksi tituleeraavien yleisötutkijoiden) omaksuma leppymättömän ylituomarin rooli ei myöskään anna lupauksia ’yliempaattisten etnografien’ ja ’kaikentietävien kriitikoiden’ välisen kuilun ylittämisestä.

Samalla Anguksen oma ohjelmanjulistus ’aidosti demokraattiseksi ja kriittiseksi yleisöä koskevaksi teoriaksi’ herätti mielessäni epäilyksiä mm. siksi, että hän asettaa sen ongelmatomaksi ihanteeksi ”välittömään vastavuoroisuuteen” ja näin puhujien tasavertaisuuteen perustuvan keskinäisviestinnän. En pysty tältä istumalta näkemään, mitä demokraattista — tasavertaisuuden mielessä — kes-

kinäisviestinnässä sinällään välttämättä on. Tokkopa siinä esimerkiksi puhujien sosiaaliset asemat tai kontekstuaaliset tekijät lakkaavat vaikuttamasta. Myös Anguksen tapa ladella ohjelmaansa ja tuomioitaan filosofisen mestaridiskurssin oikeassaolemisen korkeuksista pörhisti niskakarvojeni. Ja kun hän ei millään tavoin konkretisoi visioitaan, kaiheramaan jäi ilkeämielinen kysymys, miten hänen tavoittelemansa joukkoviestinnän ’keskinäismalli’ poikkeaa etenkin kaupallisilta televisiokanavilta hyökyvistä kontakti-, visailu-, kisailu-, tunnustus- ja terapiaohjelmista. Meilläkinhän vaikkapa Maikkarin *Noppapotin* juontaja toimittaa ah niin sydämellisesti osallisiksi kulloisetkin kisailijamatit ja -liisat, studioyleisön — ja ”koko rakkaan Suomen kansan”.

Seija Ridell

Vastaanottotutkimusta intuition voimalla

VIRTA, Teija. Saippuaooppera ja suomalaiset naiset. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 43. Jyväskylän yliopisto, 1994. 133 s.

SUONINEN, Annikka. Televisio lasten elämässä. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 37. Jyväskylän yliopisto, 1993. 171 s.

Jyväskylässä toimiva nykykulttuurin tutkimusyksikkö on monella tavalla edistänyt kulttuurintutkimuksen elämää Suomessa. Laitos on esimerkiksi julkaissut useammankin opuksen verran ”uuden aallon” laadullista vastaanottotutkimusta kirjallisuuden, lastenohjelmien ja saip-

puaopperoiden kulutuksesta. Julkaisujen taso ei kuitenkaan kaikin osin ole päättä huimaava.

Teija Virran ja Annikka Suonisen tutkimukset ovat keskenään varsin erilaisia. Niitä kuitenkin yhdistää se, että molemmissa varataan varsin vähän huomiota niin lähestymistapojen teoreettiseen erittelyyn kuin tiedonhankinnan metodien itsekritiikkiin.

Suoninen avaa sosiologian lisensiaattityöhön perustuvan kirjansa esipuheella, jossa hän kertoo arkkokemukseen pohjautuvan intuiition ohjanneen työn lähtökohtia. Intuitio, jossa sinänsä ei ole mitään pahaa, aiheuttaa Suonisen teokselle pieniä ongelmia silloin, kun tutkijan omien yleisvaikutelmien osuus ei kunnolla erotu lasten ja heidän vanhempinsa äänestä eli empiirisestä aineistosta.

Paljon selvemmin ongelma näkyy Virran työssä, joka pohjautuu sosiologian pro graduun. Erityisesti yhteenvedossa Virta esittää väitteitä, joita ei todista sen enempää havaintoaineisto kuin teoreettinen logiikkakaan. Esimerkiksi: "Haastatteluissa ei juurikaan tullut esille katsojien suhtautumista saippuaopperoihin emotionaalisen realistisesti. Mutta saippuaopperoista *todella* pitävät mielestäni suhtautuvat niihin tällä tapaa — muutenhan niiden katselu olisi mielettöntä" (115). Virran tutkimuksessa arkkijärjen intuitiiviset mielipiteet eivät ole saaneet vastapainokseen sen enempää hallittua teoriaa kuin perusteltua empiriaakaan.

Virran suurimmat ongelmat kytkeytyvät empiiriseen osuuteen. Saippuoiden katsojina Virta on haastatellut yhdeksää pankissa työskentelevää naista. Hän ei kerro mitään haastattelutilanteista tai siitä, tunsivatko naiset toisensa. Informanttien tarkemmat taustat jäävät esittelemättä. Otos ei siis ole ainakaan etnografinen. Virta sivuuttaa tämän väittämällä, että "televiisiotutkimuksessa ei kuitenkaan voida käyttää etnografian vaatimuksia" (53). Mikä sen muka estäisi, jos halua siihen olisi?

Muu Virran aineisto muodostuu nai-

sista, joita haastateltiin vuosina 1985-87 nykykulttuurin tutkimusyksikön laajempaan, kirjallisuuden ja television käyttöä selvittäneeseen tutkimukseen. Näistä Virta on poiminut käyttöönsä 24 pankkivirkailijan, 9 elintarviketyöntekijän ja 13 tutkijanaisen haastattelua.

Virta lyö nämä otokset yhteen ja käsittelee sen jälkeen aineistoa lähinnä tilastollisesti. Ei-edustavista otoksista on tässä häränpylyssä muodostunut määrällinen otos. Virta ryhmittelee naisia myös luokkajoon mukaan puhumalla työväenluokan ja keskiluokan naisista sekä intellektuelleista. Kun Virta ei pinnallisella haastattelumetodillaan pysty hahmottamaan kohderyhmänsä tv-suhteista myöskään elävää lähikuvaa, on tuloksena empiirinen sekasikiö.

Tästä ikävästä asetelmasta ei kuitenkaan pitäisi syyttää Virtaa vaan ensi sijassa gradutyön ohjaajaa. Tulos olisi ollut parempi, mikäli saippuoiden katselijoina olisi tutkittu esimerkiksi vain niitä yhdeksää pankkivirkailijaa, mutta tehty se syvällisesti.

Empiriaa lukuunottamatta Virran työ on suhteellisen hyvää gradutasoa. Se esittelee laajalti, joskin kursorisesti, viime vuosikymmenen saippuatutkimuksen feministisiä näkökulmia, ja se sisältää monia kiintoisia oivalluksia. Kuten sen, että television katsojaa on parempi nimittää 'katselijaksi', koska tv:n katselu ei yleensä ole keskittynyttä.

Kuitenkin ihmettyttää juuri tämän gradun valinta julkaisusarjaan. Ainakin turhia lapsuksia olisi pitänyt ennen työn julkaisemista karsia. Esimerkiksi sivulla 11 Virta toteaa perustellusti, että käsite saippuaoppera ei ole yksiselitteinen. Vain 17 riviä myöhemmin hän toteaa käyttävänsä jatkossa pelkästään käsitettä saippuaoppera "sen yksiselitteisyyden vuoksi".

Suonisen työ sen sijaan jättää viimeistellyn vaikutelman. Eräitä Virran tutkimuksen heikkouksia sekin silti jakaa.

Suonisen haastattelujen tulokset esitellään lukijalle muutamien taulukoiden ohella irrallisina siteerauksina. Haastat-

teluaineisto elää sivuilla lähinnä tutkijan sisäistyneinä vaikutelmina. Ratkaisu ei ole ongelmaton, mutta asiaa parantaa se, että Suoninen suhteuttaa päätelmiään laajalti sekä alan muiden tutkijoiden tuloksiin että lasten television katselua koskeviin tilastoihin. Suppeudesta huolimatta Suonisen työ onkin varsin jäsentynyt ja metodeiltaan ehyt katsaus 3-6-vuotiaiden lasten television käyttöön.

Suonisen haastatteluihin osallistui 36 lasta sekä näiden vanhempia. Virran tapaan Suoninenkin jättää kotien kulttuuriympäristön havainnoinnin varsin vähälle. Lapsia luokitellaan äitien ammattien perusteella neljään ryhmään — työläisten, toimihenkilöiden, sosiaalityöntekijöiden ja akateemisten lapsiin. Näyttää siltä, että suomalainen vastaanottotutkimus on yhä kiinni perinteisessä luokkajaotellussa, vaikka kulttuurisista ryhmistä paljon puhutaankin.

Suoninen kuvaa osuvasti sukupuolieroja lasten katselutottumuksissa. Tyttöjen ja poikien tv-mielitysten eriytymiseen Suoninen etsii varovaisia tulkittavia selityksiä. Ne vaikuttavat uskottavilta, mutta ovat hieman ohuita, koska tutkimus ei erityisemmin paneudu sukupuolisosialisaation teemaan.

Olisi miellyttävää saada mediaviestien käytön, reseption, kierrätyksen ja kulutuksen teemoista hieman nykyistä syvällisempää luettavaa suomen kielellä. Yksi kiinnostava alue olisi vastaanoton historia. Totuushan on, että reseptio aktiivisena merkitysten tulkintana ei suinkaan ole niin uusi näkökulma kuin nykyinen vastaanoton tutkimus mielellään antaa ymmärtää.

Pertti Näränen